

motyw rewolucji

REWOLUCJA – jest to przewrót, nagła zmiana sytuacji w państwie, przejęcie władzy przez grupę uciskaną. W literaturze zarówno zagranicznej jak i polskiej motyw ten pojawia się od XIX wieku, co związane jest z kształtowaniem się świadomości narodowej społeczeństw.

Już romantycy pisali o rewolucji. W Nie-Boskiej komedii Zygmunta Krasińskiego, która podzielona jest na cztery części, te dwie ostatnie mają charakter polityczno-społeczny i przedstawiają walkę pomiędzy arystokracją a biedotą. Obóz, który broni dawnych tradycji i ideałów reprezentuje hrabia Henryk – poeta romantyczny, natomiast wodzem rewolucjonistów jest Pankracy. Buntownicy to ci, którzy chcą zemścić się za lata ucisku, złego traktowania i upokarzania na bogatszych. Kiedy hrabia Henryk idzie przez ich obóz (niczym Dante przez kolejne kręgi piekła w Boskiej komedii), dostrzega brak wspólnych tej grupie ideałów. Są wśród nich kobiety, robotnicy, chłopci, lokaje, rzemieślnicy, przechrzty. Ich celem jest zdobycie tego, co do tej pory mieli bogaci (Blauchetti myśli o własnej karierze). Obozowi arystokratów zarzucają oni tchórzostwo, podłość, fałsz i zbrodnie. W końcowych scenach obaj wodzowie umierają – hrabia skacze w przepaść, gdy jest już świadomy swej klęski, natomiast Pankracy ginie, widząc Chrystusa. Krasiński twierdzi, że człowiek nie może ingerować w losy świata. Kiedy granica zła została przekroczona musiał interweniować Bóg (takie stanowisko nazywamy providencjalizmem). Rewolucja jest zatem złem, ma nie-boski, lecz ludzki charakter.

O rewolucji w sposób romantyczny myślał także Ignacy Rzecki, bohater Lalki Bolesława Prusa. On to w swoim pamiętniku wspominał wielokrotnie czasy Wiosny Ludów, w której brał udział. Zryw ten objął całą niemal Europę i trwał od 1848 do 1849 roku. Rzecki walczył wtedy na Węgrzech. Dla niego było to spełnienie idei napoleońskich, wierzył, że walczy o silną i

wolną Europę. Pan Ignacy zresztą do końca życia miał nadzieję, że przyjdzie kolejny wielki Napoleon i wyzwoli Europę. Dlatego też uważany jest za ostatniego romantyka.

Rewolucja 1905 roku zmieniła Europę, co odzwierciedla ówczesna literatura. Pisano przede wszystkim „migawki” dotyczące wydarzeń na ziemiach polskich i poza nimi (Andrzej Strug Dzieje jednego pocisku). Przedstawiano także życie po rewolucji, jak to zrobił Stefan Żeromski w Dziejach grzechu (zmianą czasu jest choćby to, że główna bohaterka Ewa pracuje, a więc kobiety mogły już zacząć istnieć na rynku pracy; o rewolucji nie mówi się tu jednak wprost). Ten sam autor kilkanaście lat później opisał rewolucję 1917 roku w Przedwiośniu. Powieść została wydana w 1924 roku i była niezwykle ważnym głosem w dyskusji Polaków o odzyskanej demokracji. Cezary Baryka miał 17 lat kiedy wybuchły zamieszki w Baku. Na początku jest zafascynowany wydarzeniami, uczestniczy w wiecach, oddaje swój majątek w imię idei. Dopiero kiedy zaczyna brakować jedzenia, Rosjanie wdzierają się do domu, w którym mieszkał z matką i Czarus zostaje zmuszony do spania w pokoju pokojówek, jego stosunek do rewolucji zmienił się. Zauważa stosy trupów i krew – główne znaki tego zrywu. Rewolucja jest bowiem śmiercią, cierpieniem, chaosem, burzy porządek i wzbudza najgorsze instynkty, a na takich zasadach nie można budować nowego świata. Po śmierci matki Cezary próbował tłumaczyć samemu sobie, co go pociągało w przewrocie, twierdził, że rewolucja jest prawem moralnym, ogromem burzy, który on wchłaniał. Kilka lat później, kiedy Cezary przebywał już w Polsce, zafascynowała go filozofia Antoniego Lułka, dla którego rewolucja rosyjska była ideałem. Mimo że Baryka pamiętał ogrom cierpienia, idzie razem z demonstrantami w zakończeniu powieści. Żeromski pokazuje jak łatwo jest manipulować młodymi, którzy jeszcze nie mają wyrobionej opinii o świecie.

W wydanych w 1934 roku Szewcach Stanisława Ignacego Witkiewicza także mowa o rewolucji. W dramacie, który miał realizować teorię Czystej Formy, to szewcy buntują się

przeciwko staremu porządkowi, przeciwko kapitalizmowi i faszyzmowi rodzącemu się na nim. Warsztat szewski w III akcie zmienił się w gabinet władcy, a robotnicy zajęli miejsce znienawidzonej burżuazji. Ubrani w kolorowe pidżamy zachwyceni byli komfortem i korzystają z przywilejów, które daje im władza. Jednak ich przywódcę, Sajatana, męczy brak idei charakteryzujący nowe czasy. Dlatego też szewcy postanawiają go zabić. Rewolucja nie wprowadza więc nowego porządku, ale totalny chaos, któremu może zaradzić tylko Hiper-Robociarz, Towarzysz X i Towarzysz Abramowski, wprowadzając terror (Abramowski był psychologiem i filozofem przełomu wieków XIX i XX, jego myśl socjalistyczna pociągała także Żeromskiego – w Przedwiośni na ścianie w domu Szymona Gajowca wisi portret Abramowskiego). Szewcy są dramatem o wieku XX – o jego historii i przyszłości, przedstawionej przez Witkacego niezwykle trafnie, bo czyż po II wojnie światowej to nie robotnik był ideałem nowego człowieka?

Nietypowo rewolucję przedstawił George Orwell w powieści Folwark zwierzęcy. Tu także opisany jest bunt przeciw władzy autorytarnej, a walczą co uciskani, którzy nie chcą tylko wykonywać kolejnych poleceń. Są jednak nimi zwierzęta, które kiedy tylko przejęły władzę w gospodarstwie, wprowadziły nowe zasady. Po pewnym czasie równość między nimi przestała istnieć, ponieważ świnie zauważyły, że mogą wykorzystać swoją inteligencję, by zdobyć większą władzę. Dlatego też często zmieniały prawa, wprowadzały nowe zasady, dobre głównie dla nich. Dla Orwella rewolucja także nie prowadzi nowego porządku, jest tylko zmianą władzy, rewolucjoniści wchodzą w rolę dawnej grupy uprzywilejowanej (zob. także hasło UTOPIA).

Surowo inteligencję polską i rewolucję społeczną w wieku XX ocenia Sławomir Mrozek. Akcja dramatu Tango rozgrywa się już po rewolucji, zmiany zostały wprowadzone, a zapewnili to Stomil i Eleonora. Teraz korzystają ze swobody: w ich domu panuje totalny chaos, nikt nie ma obowiązków, nie trzeba sprzątać, ani dbać o porządek. Stomil jest awangardowym

artystą i nowe zasady wyznaje także w sztuce. Takiemu stanowi rzeczy sprzeciwia się ich syn Artur, który chce wprowadzenia dawnych zasad. Nie czuje się on dobrze w nowoczesnym świecie, tęskni za rodziną, w której każdy miałby określone obowiązki, chce stabilizacji i konwencji. Zostaje jednak pokonany przez Edka ciosem w kark. Zwycięża więc siła fizyczna, a to oznacza, że wartości wciąż będą ulegały degradacji i nikt nie może tego procesu zatrzymać. Rewolucja w sferach moralności, obyczajowości, sztuki doprowadziła do upadku zhierarchizowanego świata, po niej nastanie okres konsumpcji, bezmyślności, siły.

Rewolucję poza Europą opisał Ryszard Kapuściński w książce Cesarz. Etiopia za czasów panowania Hajle Sellasje była krajem, w którym wszystko podporządkowane było woli władcy, nie wolno było podjąć żadnej decyzji bez jego zgody nie tylko w kwestiach najważniejszych, ale też tych błahych, dotyczących wybudowania np. domu. Jako dobry cesarz Hajle Sellasje pozwalał wysyłać młodych ludzi na studia zagraniczne. Tam poznali obcą kulturę, zrozumieli, że są niewoleni i postanowili walczyć o wolność obywateli. Wzniesieniu buntu przeciwko władzy sprzyjała też coraz gorsza sytuacja materialna dużej części społeczeństwa. Cesarz do końca zachował pozory i nigdy nie uwierzył w to, że stracił władzę. Ostatnie lata swojego życia był więziony wraz z najbliższymi współpracownikami i wciąż wydawał im nowe rozkazy, których oni już niestety nie mogli spełnić. Cesarz jest reporterską relacją z sytuacji w Etiopii w XX wieku. Kapuściński nie pisze, co działo się po rewolucji, ponieważ interesował go szczególnie cesarz. Rewolucję przedstawia jako świadomą walkę o wolność inspirowaną przez inteligencję.

Tezy/hipotezy maturalne:

W przeważającej ilości tekstach rewolucja przedstawiona jest jako walkę o nowy porządek i powtórzenie wcześniej istniejącego schematu, kiedy już warstwy uciskane przejmą

władzę, może się to stać dobrym punktem wyjścia do przedstawienia różnych sposobów pokazania tej zależności.

Można też przedstawić rewolucję w szerszym kontekście, nie tylko w literaturze, bowiem o rewolucji francuskiej zaświadcza malarstwo, podobnie jest z Wiosną Ludów, rewolucja dzieli się na kilka rodzajów: obyczajową, artystyczną, bunt przeciwko władzy, a z pomocą różnych dziedzin sztuki można przedstawić właśnie te jej oblicza.

Pomoce:

obraz Wolność wiodąca lud na barykady Eugenie Delacroix,
rysunek Brunona Schulza Rewolucja w mieście pochodzący z Xięgi Bałwochwalczej,
Etiuda rewolucyjna Fryderyka Szopena,
plakat komunistyczny z okresu rewolucji bolszewickiej Niech żyje rewolucja,
film Przedwiośnie na podstawie powieści Stefana Żeromskiego,
reż. Filip Bajon.

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.